

harmadikaként a vas mindenhatósága nyűgöz le minden találkozáskor. A település, de talán egész Erdély történelme forrt össze az itt bányászott, olvasztott, kalapált, az emberi leleménnyel célszerűen formált vassal. A néprajzkutató Kós Károly írja, hogy Torockó vasműveisei az újkor minden hűbéréllenes – s tegyük hozzá nemzeti függetlenségi – megmozdulásának *fegyverkövácsei* voltak. A torockói vas azonban nemcsak vért ontott, nemcsak a halált osztotta, hanem az életet is szolgálta. Messzi földön híre volt az itt készült ekevasnak, sarlónak, kaszának, kapának, szerszámnak, a különféle művészi vasmunkának. És nem csak a kovácsok – magyarul vasverők – éltek a föld kincseiből, hanem a bányászok, a szénégetők, a lovasgazdák, a szekeresek, a vaskereskedők is. Kaptak a vasukért fát, gabonát, posztót, lovat, hámot, bútort, s ki tudja még milyen portékákat. S ha Torockó megejtően szép, harmonikusan épült házsorai között járunk ámulva látjuk, mi minden készült itt vasból: az ablakok zsalugáterei, az ajtók zárai – itt nem készül fából a kilincs! –; az ablakok, ajtók gazdag vasalása, a sokszor művészi ablakrácsok, de még a kemencék bőséges vasalásai is a vasban való gazdagságról mesélnek.

A Mária Teréziától visszakapott kiváltság és a vas tette fejlett, polgárosodott kisvárossá, majd később iparosságból, építőiparosságból élő közösséggé Torockót és népét. Mellette bizony a szegényebb testvér szerepe jutott a jobbágyságtól csak 1848-ban úgy-ahogy megszabadult Torockószentgyörgynek. Ők a föld felszínén lévő dolgokból igyekeztek megélni, de a minőségre, az intenzívebb mezőgazdaságra való törekvés – akárcsak Torockón a teraszos gazdálkodás –, itt is eredményes. Ha jól körülnézünk a nagyenyedi piacon, hamar megtaláljuk a mákot, hagymát, virágot és virágmagot áruló torockószentgyörgyi földműveseket.

Manapság azonban már Torockó két településének magyarsága is egyre kevésbé tud megélni a földből és a két keze munkájából. De a gondviselés megadta nekik mindazt, ami a harmadik évezredben értéket jelent és megélhetést nyújthat ezen a földön. Ez pedig az Isten és az ember alkotta táj szépsége és harmóniája. Hallom, a Világörökségre pályáznak, s gondolom meg is van rá az esélyük. Az a körülmény pedig, hogy a Székelykő szaiklaorma a magasságot méri, az egykori mezőváros Torockó és a szentgyörgyi vár a múlt mélységeit jelzi, ki is jelöli számukra a jövő útját. A kő és a vár majd elvarázsolja, a szépséges házak és utcák, népművészeti gyűjtemények megnyugtatják és pihentetik a messziről érkező vándorok globalizációtól kínzott idegeit. A hagyomány szépsége és biztonsága, s az itt élő emberek szellemi gazdagsága lelki gyógyulást, a szentgyörgyi föld termékeinek ízletessége földi örömeket szerezhet az idelátogató idegeneknek.

Halász Péter

Hagyományőrző „tuféliek” Komáromban

Az 1946–1948 között a csehszlovák és a magyar állam között lefolytatott un. lakosságcsere témája az azt követő 10–15 évig tabu volt. Ma is csak a középkorú, vagy az idős emberek tudják, hogy mit takar valójában ez a szó. A fiatalok nem hallottak róla, s a történelemkönyvek anyagából is kimaradt. E szomorú esemény minden részletére csak azok az emberek emlékeznek, akik szenvedő alanyai voltak.

Nem vagyok született komáromi. 1947-ben én is vagonban érkeztem Magyarországra az akkori Csehszlovákiából, Gútaról, a lakosságcsere során. Szülőfalumból Érsekújváriba hordták az ingóságainkat teherautóval, onnan Szobon és Budapestben átvittek bennünket a Dél-Alföldre, Mezőberénybe. Ugyanerre a sorsra jutott az általam vizsgált hét dél-szlovákiai falu: Komáromszentpéter, Hetény, Madar, Izsa, Martos, Naszvad és Gúta sok családjá, de őket Magyarország Közép- és Dél-Dunántúli területére, a Duna-Tisza közének déli részére, valamint a Dél-Alföldre telepítették. Megérkezésük több szempontból is meglepetést okozott számunkra, egyrészt a vasúti- és közúti szervezetlenség miatt, másrészt, mert legtöbbször az épp akkor kitelepített sváb családok házába irányították. Tragédiaként éltek meg ezt a szituációt a csehszlovákiai magyar betelepített, és a Magyarországon élő, onnan kitelepített sváb családok.

A felvidékről érkezett magyar családok gazdagodtak, ahogy tudtak az egységesen 15 holdra kimért területükön. Jómódú emberek voltak ők szülőföldjükön, némelyik – mai kifejezéssel élve – komoly gépparkkal, mezőgazdasági felszereléssel érkezett. A határon vámolás nem volt, hiszen minden ingóságot (lakásberendezést és felszerelést, személyes holmit, állatokat, takarmányt, építési anyagot, tetőanyagot és ajtót, ablakot) magukkal hozták. „Csak” a nagy „ganglábás” házat, a hozzátartozó gazdasági épületeket, földjeiket: szántót, szőlőt, erdőt, kaszálót kellett otthagyniuk.

Baranyában, Somogyban, Tolnában, s a Duna-Tisza között érték ezeket az embereket az ötvenes évek nehézségei. Ez még jobban megerősítette őket abbéli szándékukban, hogy mielőbb eljőjenek onnan. Meg a remény, hogy közelebb kerüljenek a szülőföldhöz. E családok nagy része az 1960-as években útnak indult, s miután telket vásárolt a Dunántúl északi részén, a határ mentén, Komáromban próbált családjával immáron harmadszor gyökeret verni.

A dolog érdekessége, hogy akkori munkahelyemen a Komárom Városi Tanács VB Építési és Közlekedési Osztályán – építési előadóként – mi engedélyeztük ezeket az építkezéseket. A Térfy Gyula utcának ezt a részét a köznyelvben ma is Kisszentpéternek nevezik el, emlékezve a mai Szlovákiában levő Komáromszentpéterre. A ma Komárommal összeépült Szőny községben is azonos utcákban, egymás közelében telepedtek le. Lehetett ez részben az összetartozás egyfajta megnyilvánulása, de lehet csupán azért, mert éppen ezt a részt parcellázta akkor a Tanács, így ott voltak eladó házhelyek.

Én magam ekkor találkoztam a „*tuféliek*” és „*azok a betelepültek*” megnevezéssel. Ez a nem mindig jó szándékkal kiejtett megkülönböztető jelző motivált arra, hogy a városban ezzel kapcsolatban valamiféle ismeretterjesztésbe kezdjek. Annak az elképzelésnek a megvalósítása azonban, hogy rendezzünk az áttelepített családok hosszú utat bejárt, máig megőrzött tárgyaiból egy kiállítást, nem volt egyszerű. Hatvanöt családdal, nyolcvanöt addig ismeretlen – áttelepített emberrel ismerkedtem meg 1996 nyarától 1997 tavaszáig. A legidősebb 1907-ben született. Ő és kortársai a XX. század elejének fiataljai voltak, akik nagyon jól emlékeztek szüleik, s rajtuk keresztül nagyszüleik életére. Gyermekeik, az én korosztályom, valamint az 1920–1925-ben született, és a XIX. század végén, vagy a századfordulón házasodott emberek segítségével, legalább négy nemzedék életéből tudhatunk meg valós adatokat. Kérdéseimmel, miután ők is tudják, hogy honfitársuk, gutai vagyok, hiteles vagyok a számukra.

Hagyományaik

Falvaik, ahol születtek, közel voltak ugyan egymáshoz, lakói mégsem látogatták egymást, viszonylag zárt közösségnek tekinthetők. Összetartották őket a többgenerációs otthonok, a különböző egyházi gyülekezetek és iskolák, az ifjúsági felnőtt színjátszó, műkedvelő körök, dalárdák. Ugyanúgy a hétköznapi tevékenysége a közös munka, a vidám hangulatú kuckó- és tollfosztás, vagy a téli esték varralkalmi. A házasságok is a falun bévül kötettek, ezzel magyarázható az egy-egy falura jellemző családnevek. Néhányat említve közülük rendben: *Komáromszentpéteren* a Gál, vagy Gaál, a Kosdi, vagy Kozsdi, a Bordács, a Gere, a Kelkó, a Bocska, a Rancsó, a Tokodi; *Izsán* a Zámbo, a Gelle, a Risavi, a Kurucz, a Tóth Kurucz, az Izsák; *Martoson* a Jóba, az Ötvös, a Keszeg; *Hetényen* a Dóczé, a Major, a Csintalan, a Szűcs; *Naszvodon* a Györe, a Haris, a Paluska, az Asztalos, a Csontos, a Dibusz, a Lebó a legjellemzőbb családnevek. Sokszor ők is már csak úgy tudnak eligazodni az azonos családnevek között, ha nemzetségeknek kezelik azokat.

Árulkodó jelek ezek éppúgy, mint a jellegzetes tájnyelv, még inkább a kiejtés, de tájszavaikból, jellemző kifejezéseikből is egész gyűjteményünk van már. A magnó vagy élőbeszéd lejegyzéseiből említenék néhányat: *kezet fogni mentünk* (eljegyeztük egymást); *az asszony eléggé kihágó volt* (kicsapongó); a csizmát úgy *parancsoltatták* (rendelték), mert akkor különre megcsinálták azt.

Othon, a szülőföldön természetes volt, hogy viseletben jártak nők, férfiak, fiatalok és öregek egyaránt. A viseleti darabok összetéveszthetetlenül jellemzőek voltak az egy faluba tartozókra, így a kendervászon alsóneműk, a *gyócs* ingek, a ruhák anyaga, a szoknyák hossza és bősége. A kendőkötés valóságos szertartásnak, tudománynak számított, s egy-egy faluban a hajviseletük is csak a hagyománynak megfelelően készülhetett. Az őstől kapott viseleti darabok eredeti nevét is megőrizték. A teljesség igénye nélkül, csak párat említve közülük: a női

ing a martosiaknál a *borjúsájú* ingnek, a komáromszentpéterieknél *ingváll*nak, a naszvadiaknál *féling*nek hívják. Ha falvanként vizsgáljuk meg, az öltözetükkel kapcsolatos különbségeket, még inkább jelzik azok a hovatartozásukat.

Aki néprajzi gyűjtéssel foglalkozik, tudja, hogy a beszélgetések során milyen hamar előkerülnek a családi fényképek, leginkább dobozokból, rendszertelenül tárolva. Ezek a falusi élet eseményeit dokumentáló képek pontosan rögzítik, őrzik a valóságot, de néha meglepetést is okozhatnak a gyűjtő számára. Ilyen volt például, a viseletekre irányítva a figyelmet az un. *nemzeti viselet* kérdése. Falutól függetlenül főbb jellemzőiben teljesen megegyeznek. Vagyis fehér blúz és szoknya, zöld selyem kötény és piros bársony pruszlik. A díszítésként használt arany sűjtás, vagy zsinór vonalában, vagy a nemzetiszínű, keskeny szalag felvarrásában lehetnek apróbb eltérések. Ismerőseim elmondták, hogy ezeket a viseleteket csak az állami ünnepek alkalmával öltötték magukra.

Három darab iskolai napló került elő a Komárommal egybeépült Szöny községben lakó áttelepített család padlásáról. Az osztályzónaplók a naszvadi katolikus iskolából származnak. A kedvesnővérek által, gyöngybetűkkel írt haladási részben a kézimunka órák visszatérő témája a *szatyorkötés*. A kukoricalevélből kötött kosarak, papucskok, *ridikülök*, szatyrok készítése, talán ebben a faluban terjedt el a leginkább, mert itt már nem csak saját részre, hanem eladásra is jutott belőle. Nem is kis tételben, ugyanis tanfolyamokat szerveztek a „*sustya munkák*” elsajátítására, kereseti lehetőséget teremtve ezzel a lányoknak, asszonyoknak. De ismerkedési, szórakozási alkalomnak is számított ez a munka, hiszen a legények jártak a lányoknak *nyirkálni*.

Az önellátó paraszti gazdaságokban semmi sem mehetett veszendőbe. A silányabb területeken is megtermett a rozs, így jutott a rozslisztből a házi kenyérbe is. A férfiak a rozsszalmából kosarakat, terménytárolókat készítettek és az ólak, pajták tetején is jó szolgálatot tettek. A kendertermesztésnek is megvoltak a feltételei a folyók mentén. A takácsmesterség is apáról fiúra szállt. A kenderműket szapulták, mosták, s a falu fúró-faragó emberei által készített mángorlók tartották karban. A gyönyörű, fehér varrások, a hetényi, komáromszentpéteri, izsai és madari asszonyok keze munkáját dicséri a kereskedő asszonyok révén, eljutottak messzi városokba is.

Hagyomány és identitás

Ilyen volt a rend, a hagyománytisztélet, a munkamegosztás a családtagok között a felvidéki családokban. Közvetlenül az áttelepítés előtti hetekben azonban felborult ez a szigorú, paraszti világot jellemző élet, ami a hagyományokra épült, s újabb, addig ismeretlen közösségek születtek. Egyre nőtt azoknak a családoknak a száma, akik *fehér lapot* kaptak, s akiknek hamarosan indulniuk kellett Magyarországra, az új hazába. Kisebb csoportot alkotottak azok, akik magyar létükre szlováknak vallották magukat, hogy otthon maradhassanak. Eközben mentek a vonatok Csehországba a deportáltakkal.

A felvidéki emberek sorsát a továbbiakban a megváltozott körülmények alakították, szabályozták. László Péter *Fehérlapok* című, 2003-ban megjelent könyvéből idézem: „*A ládába csomagolt ünneplő ruhát, csak akkor vettük elő, amikor híre jött, hogy valahol meghalt valaki. Utána oda raktuk vissza, mert nem gondoltuk, hogy az lesz a végleges otthonunk. Az első temetéseken még mindannyian ott voltunk, mert számon tartottuk egymást. Ilyenkor a szélrózsa minden irányából jöttek az emberek gyalog és szekérral, mert akkor még nem jártak buszok. Ez a nemzedék így ment el gyorsan, egymás után, mintha senki sem akart volna utolsóinak maradni*”.

A kivetkezés – ahogy tőlük hallottam –, vagyis hogy átfordították a ruhájukat, valamennyiüknél az áttelepítéssel függött össze. Legtöbbjük vegyes lakosságú faluba került. Kezdte őket zavarni, a megkülönböztető öltözetük. Főként a fiatalokat és a gyerekeket. Az öregek, a nagyszülők, halálukig megtartották a viseletüket. 1947-ben lakóhelyemen, Komáromban, gyermekként még én is megcsodáltam a sokszoknyás, izsai öreg néniket, akik akkor tájt költöztek fel a Dunántúl déli megyéiből Komáromba vagy Szönybe. Arra is csak mosolyogva gondolok vissza, hogy akit plüss, pargett festő, vagy bőven ráncolt szoknyában láttam, mindről azt gondoltam, hogy biztos izsai.

Újra a fenti könyvből idézek néhány sort: „*A sváb paraszti világ is szigorú rendben szerveződött. A föld, az állattartás és a szőlő-gyümölcs termesztés intenzív kapcsolatára. Ehhez a gazdálkodási*

módhoz, meghatározott ismeretanyag, és életmód tartozott. A kedvezőtlen domborzati viszonyok, az alacsony aranykoronájú földek, a táj adottságaihoz igazodó tapasztalatok hiánya nehezítette a beilleszkedést". Volt valami mégis, ami az évek során, a keserűségből, indulatokból eredő érzéseket megszelídítette. A közös sors, a hontalanság. Lassan, de viszonylag észrevétlenül elindult egy kölcsönhatási folyamat. A kendermunkákat felváltotta a gyapjúfonás, s a kötés. A lakodalmak kalács, kuglóf receptjeit is kicserélték egymás közt. S az is előfordult ritkán, hogy a fiatalok barátságából vegyes házasság lett.

Mégis! Tíz, tizenöt év után, a kényszerű vándorlás utolsó állomásaként felköltöztek Komáromba és környékére. Az előzőkhöz képest ismét más földrajzi adottságok közé kerültek, ami újabb megoldásokra készítette őket. A férfiak zöme az iparban helyezkedett. A nők közül többen kaptak állást dadaként a gyermekvárosban, vagy valamilyen munkát az Édesipari Társuláznál. A Komáromszentpéterről, Hetényből, Madarról és Izsáról származó asszonyok még az 1960-as években is varrták a kisebb terítőket, a 12 vagy 24 személyes abroszokat a szalvétákkal, de bármit elkészítettek, amit a megyei háziipari szövetkezet megrendelt. Van, aki a nyugdíját is onnan kapja. A szüleiktől tanult toledó, azsuros, szálvonásos varrások készítésének módját, mint anyanyelvüket megőrizték. Aki otthon varrt, az itt is, még ha nem is mindenki eladásra, s a mintalapokat és a hagyományos szitakéreg dobbrámát bőrszíjjal – mint a szülőföld emléket – takargatják. Az úrvacsora-terítőt a szentpéteri asszonyok még Tolna megyében, Páriban is közösen varrták. Ahogy visszatelepültek Komáromba és környékére, magukkal hozták és a szőnyí gyűlekezetnek ajándékozták.

Mivel a gazdálkodáshoz megvoltak a mezőgazdasági felszereléseik meg a módját is értették, jó néhány család folytatta a paraszti munkát. Kezdetben, hatalmas méretekben folyt a *majorannázás*. Azután jött a *fóliázás*, ami még ma is tart. A legnagyobb fóliásátrak a felvidékiek portáján láthatók, színesítve a dolgot azzal, hogy valóságos csere-bere folyik a Szlovákiában élő rokonaikkal vetőmag, vagy palánta ügyében. Náluk korábban kezdődött a zöldségfélék termesztése a fóliákban, a gázt is előbb bevezették a fóliák fűtését anyagilag is támogatták. A közép- és idősebb korú nők, a férfiak ma is gyakran előfordulnak terményeikkel a város piacán. Gyerekeiket ebbe már nem vonják be, ha csak módjuk volt rá, kitaníttatták őket.

Kosarakkal – ha sikerül hozzá anyagot találni –, még akad egy-két felvidéki ember a piacon. Az öregek, hogy teljesen otthon érezzék magukat, vetnek még egy kis cirkot is a kertben, hogy legalább a jellegzetes kissöprűt megköthessék több példányban a családjának, ahogy otthon megszokták. A nyolcsoros kukoricára is ügyelnek, hogy a dédi, vagy a nagymama a *sustya* lábtörölt, no meg egy-két kosarat, megfonhasson. Az élelmiszereket: a tojást, a lisztet, a krumplit meg a hagymát kizárólag rozsszalma kosarakban tartják, úgy ahogy otthon öregjeiktől látták. Van belőlük elég, hiszen kenyeret már nem sütnek a szakajtó kosarakban. Írott receptes füzetjeikben megjegyzésként jelzik, ha az *még otthonról való*.

Ilyen módon őrzik hagyományait, s adják tovább még az unokáknak is. Akik igaz, hogy már itt születtek, a régi világot nagyszüleik, szüleik „meséiből” ismerték meg, de a mag valószínűleg jó talajra hullott.

A tőlük hallott igaz történetek közül szólok két szomorú, megható esetről. Még Tolnában laktak a mostani szomszédaink (ők is áttelepítettek), amikor meghaltak rokonaik ott Váralján. A temetés alatt, a szülőfalujukban, Komáromszentpéteren is harangoztak. Az is előfordult nem egy esetben, hogy a még Tolna megyében meghalt egyik nagyszülő nevét, jóval később itt Szönyben, elhalálozott házastársa sírkövére is felírták. Aki tud a nagy ünnepek – húsvét és mindenszentek napja – előtt, fáradtan ugyan, de elzarándokol családtagjaival a temetőbe. Elviszik fenyőkoszorúikat, meg egy kicsit a sírokat is rendbe hozzák.

A gyűjtemény

1997-ben végre sikerült megvalósítani közös tervünket. Megható volt az összefogás, aminek köszönhetően bekerülhetett a Komáromi Klapka György Múzeumba a „*Két haza egy szőnyegben*” megnevezésű néprajzi gyűjtemény, amit a Komáromba, a szülőföld közelébe visszaköltözött áttelepített, felvidéki családok adományoztak – közvetítéssel – a városnak. Az akkori 404 tárgy száma mára a folyamatos gyarapítás révén 4000 körülire nőtt. Emellett az archív fotók a fényképtárban, a mozdulataikat megőrkítő videó filmek olyan városi múzeumi néprajzi gyűjteményt gazdagítanak, ami a felvidéki embereknek az összefogásából jött létre.

Bár felvidéki honfitársaimmal tragédiaként éltük meg mi is az áttelepítést, a lakosságcsenést, ennyi év távlatából – a tényeket nem felejtve – békességgel nyugtázzuk sorsunkat. Ki-ki a maga módján és lehetőségeihez képest rendezte életét. Képes volt többször is újra kezdeni. Sokra vitték szorgalmukkal, és lassan a – pejoratív értelemben használt – „tuféliek” megnevezés is feledésbe merült.

Horsa Istvánné

Korond népi építészetéről

A faépítkezés

A legrégebbi időkben a házat az ember maga készítette, mégpedig olyan anyagból, ami éppen azon a helyen rendelkezésre álltak. Erdős vidéken – mint amilyen a Sóvidék is – minden építkezéshez a fa adta és részben ma is ez adja a legfontosabb alapanyagot. A középkorban az erdők sokkal nagyobb kiterjedése lehetővé tette a fából történő építkezés általános elterjedését. Pár évtizeddel ezelőtt Korondon szétbontottak egy régen épült házat. Évszám nem volt rajta, gömbölyű fából volt építve, televerve „bolhaszeggel” és egyáltalán nem látszott rajta az eltelt idő, „olyan fehér volt, mint a gyolcs”.

A régiek úgy tartották, hogy a fát mind háznak, mind dránicának holdtöltekor, vagy közvetlen utána kell vágni, mert ha „újságra” (új holdra) vágják, akkor a gomba és a szű megeszi a fát. Az a bizonyos régi ház gömbölyű fenyőfából volt „gerezdbe összeróva”, a tetőszerkezet pedig „120 szöges meredek” és „iszkola” fedésű. Az iszkola nem más, mint bükkfából készített és kézvonóval ügyesen kidolgozott dránica (ami eredetileg fenyőfából készült).

A boronafalu épületek sarkait nagy kőre tették, a többi részt kirakták kővel. A boronák oldalába két újni széles, 2-3 centiméterre kiálló ékeket, „bolhaszegeket” vertek, amivel később betapasztották a falakat. A bontásból olyan boronafák is kikerültek, melyeken az ágaknak nem voltak tőlük levágva a csonkjai, és ezek szolgálták az ékek szerepét, tartották az agyagtapasztást a falakon. Székülékes tetőszerkezetet csak a kész épületekre emelnek. A boronafal gerendáit megfűrták, és faszegekkel egymáshoz kötötték a sarkok és más bekötések közti szakaszokon. Régen még a „padlást” (padlódeszkázat) is faszegekkel kötötték le a párnafához.

Ma már nem boronafalakat építenek, hanem a vésett oszlopok (lábfa) között ácsolt gerendákat helyeznek el, és ezeket csapolva illesztik a lábfa közé. Ezeket a falakat régen törekes szalmával kevert agyaggal tapasztották be. Ma a berakott falat „fenyőágasan” belécezik és úgy vakolják, mint a téglaházat.

Viski Károly 1909-ben Siklódon végzett kutatásai nyomán a ház építését a következőképpen írja le: „Igazi ház csak a faluban épül. Négy szegletére talpkő kerül, mindjárt rá a talpfákat helyezik. A talpfákra 8, inkább 10 rakófa, minden szögleten közönséges gerezdbe róva. (Van mónárgerezd és farkasfog is.) A rakófára kerül a mestergereenda. Erre két boríték bütüről s a fiókgerendák. Az egészet keríti a négy koszorúfa, két bütűjén való s két hosszú. Ezek tartják a szarvazatot, azaz a főt egyberótt szarufákat, amelyeket még kakasülő is tart össze és szét. A szarufákon lécek, lécezés. Az újmódi házakon a talpfákon a szegletekre sasokat, ajtómejjéket állítanak, aztán rakják közéjük a rakófákat, s amikor ablak magasságig jutnak, a rakfákra ablak mejjéket is állítanak; a koszorú hiányzik s a szarufák a fiókgerendák végéről nyúlnak fölfelé. Korond lakóházainak nagy része a második világháborúig ezzel az eljárással készült.

A második világháború után a lakóházak és gazdasági épületek építésére Parajdról kezdtek járni Korondra: Ambrus Márton ácsmester és csoportja, Ambrus Szász András, Bartos László és társai; Felsősfalváról Lukács Imre és csoportja. Ezek a mesterek kezdték meg Korondon a gerezdbe rakott épületek helyett a „sasha” való építkezést, melyet keményebbnek tartottak, mint a gerezdbe rakott épületet. Elkezdték az épületeknek a kívül-belül való meglécezését. A léceket szép fenyőágasan, egyforma távolságra szegezték fel. Ezen a tapaszt is jobban állott, a fal sem repedett úgy, mint a gerezdbe rakott épületnél. Nem sok idő elteltével az agyaggal való tapasztást felváltotta a mészből és homokból készült malternek nevezett anyag, mellyel szép falakat simítottak.